

deze geen communis opinio meer bestaat. De moreele verzakking onzer samenleving behoeft dan ook niet door deskundigen, maar kan door iederen leek worden gekonstateerd. Een rosse gloed van prostitutie en ontucht stijgt, zoodra het avonddonker is gevallen, boven iedere stad van eenige beteekenis op.¹⁶⁾

Indien men echter hieruit zou concludeeren, dat de moderne tijd voor de religie geen plaats wil reserveeren, vergist men zich. Hij stelt er zelfs prijs op in zijn kultuurtaaij ook religieus gekleurde draden te weven. Hij biedt aan de religie een gunstige kans. Maar dan behoort het ook een zoogenaamde vrije religie of liever vrije religies te zijn. Ook hierin dient de veelheid uit te komen. Een religie evenwel, die geen andere nevens zich erkent, een kerk, die haar leden vereenigt rondom een belijdenis, een theologie, die steunt op een onfeilbare Godsopenbaring, een cyclus van wetenschappen, die uitgaan van dezelfde metafysische, sterker nog, religieuze beginselen, passen niet in zijn kader, tracht hij als anachronismen ter zijde te schuiven, bestrijdt hij uit alle macht. Daarom kan de christelijke religie, die zich als de absolute handhaaft, daarom kan het schriftuurlijk evangelie, dat alle ander treft met zijn vonnis, daarom kan het kerkelijk dogma, dat met bindend gezag optreedt, daarom kan de theologie, die zich niet verzoenend boven de geloofsverdeeldheid wil stellen, in zijn oogen geen genade vinden. De moderne mensch is niet voor niets apostaat van het christendom, opgevat in confessio-neelen zin. Hij heeft zijn vierdagen, waarop hij gedenkt, hoe hij uit dat diensthuis is uitgebroken. Wie een eeuw terugtelt, kan niet ontkennen, dat het orthodoxe christendom aan kracht heeft gewonnen. Maar evenmin valt het te loochenen, dat de kerk kwantitatief van jaar tot jaar achteruit gaat. Voor dit feit mogen de oogen niet gesloten: de onkerkelijkheid neemt toe. Dat levert de proef op de som, welke te bewijzen heeft, dat er een hevig conflict is ontbrand tusschen den modernen tijd en de kerk. Met de meest verschillende wapenen wordt het orthodoxe christendom bestreden. Sommigen ergeren zich in op zichzelf te prijzen konsekwentie aan den naam christelijk en ruilen die tegen een andere in.¹⁷⁾ Anderen behouden den naam, maar onttedigen hem van zijn werkelijken inhoud en belijden met een modernen theoloog: „het dogmatisch christendom is voorbij, het historisch christendom gaat voorbij, het ideeële christendom wacht zijn ver-